

Samenvatting

De periode na de Tweede Wereldoorlog heeft opmerkelijke verschillen in de hoogte en ontwikkeling van begrotingstekorten – en de daaraan gerelateerde overheidsschuld – in OESO-landen laten zien. In een aantal landen heeft de schuldquote zich bijna explosief ontwikkeld, terwijl in andere landen de schuldquote tamelijk succesvol is geconsolideerd. De hieraan ten grondslag liggende verschillen in begrotingstekorten tussen landen en door de tijd lijken moeilijk te verklaren op grond van puur economische factoren als verschillen in economische groei en conjuncturele schommelingen. Tegelijkertijd vertoont de belastingmix van verschillende OESO-landen grote verschillen door de tijd en tussen landen. Het lijkt moeilijk, zo niet onmogelijk, om deze verschillen alleen op basis van bijvoorbeeld de normatieve *optimal taxation*-benadering te verklaren. Meer recente literatuur geeft aan dat verschillen in begrotingstekorten en belastingmix voor een deel te verklaren zijn door verschillen in politieke en institutionele factoren tussen landen en door de tijd.

Deze studie start daarom met de aanname dat politieke en institutionele factoren invloed hebben op het begrotingsbeleid van de overheid. De analyse spitst zich toe op twee aspecten van het begrotingsbeleid, te weten begrotingstekorten en de belastingmix. De hoogte en de samenstelling van de overheidsuitgaven blijven grotendeels buiten beschouwing. Voorbeelden van politieke en institutionele factoren die worden beschouwd zijn bepaalde aspecten van de regering, zoals de mate van versplintering, de mate van politieke fragmentatie, de rol van ideologie, de interactie van de regering met het parlement in het besluitvormingsproces, verschillen in begrotingsregels en verschillende andere factoren als politieke instabiliteit.

Het proefschrift bestaat uit twee delen. Het eerste deel, dat betrekking heeft op begrotingstekorten, begint met een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in de theoretische en empirische literatuur met betrekking tot de politieke en institutionele determinanten van begrotingstekorten. Vervolgens wordt de

bestaande, voornamelijk empirische, literatuur in drie richtingen uitgediept. De hoofdstukken 3 en 4 behandelen de invloed die gefragmenteerde beleidsvorming, respectievelijk politieke instabiliteit hebben op de omvang en ontwikkeling van begrotingstekorten in een groot aantal OESO-landen. Hoofdstuk 5 beschouwt de invloed die verschillende begrotingsregels in EU-lidstaten kunnen hebben op de omvang en ontwikkeling van begrotingstekorten. In het tweede deel wordt de invloed van politieke en institutionele factoren op de belastingmix geanalyseerd. Hoofdstuk 6 bestudeert de invloed van een pluralistisch dan wel een proportioneel representatief kiesstelsel op de mix van heffingen op arbeids- en kapitaalinkomen. De volgende hoofdstukken behandelen de invloed van verschillende politieke en institutionele factoren op de belastingmix in verschillende OESO-landen. Hoofdstuk 7 richt zich met name op de verhouding tussen directe en indirecte belastingen, terwijl hoofdstuk 8 zich richt op zogenaamde belastingratios. Een kritische analyse van de methodologie ten aanzien van de ontwikkeling van deze belastingratios vormt het grootste deel van de analyse. Hoofdstuk 9 sluit het proefschrift af met een korte samenvatting en een aantal algemene observaties.

Begrotingstekorten

Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van de theoretische en empirische literatuur met betrekking tot de effecten van politieke en institutionele factoren op de ontwikkeling van begrotingstekorten. De sterk uiteenlopende ervaringen van verschillende landen ten aanzien van de ontwikkelingen van begrotingstekorten vanaf met name het begin van de jaren zeventig zijn moeilijk te verenigen met de neo-klassieke benadering voor het ontstaan van begrotingstekorten. De neo-klassieke benadering gaat er van uit dat begrotingstekorten het resultaat zijn van een optimale respons van de overheid ten gevolge van bijvoorbeeld conjuncturele schommelingen. In tijden van een dalende conjunctuur, met een opwaartse druk op de uitgaven en teruglopende inkomsten, is de optimale reactie van de overheid het laten oplopen van het tekort in plaats van het verhogen van belastingen. Belastingen hebben namelijk een verstoringseffect op economische beslissingen. Diverse – theoretische en empirische – onderzoeken hebben echter laten zien dat verschillende politieke en institutionele factoren (mede) een rol spelen in de bepaling van het niveau van begrotingstekorten. In het hoofdstuk worden allereerst meerdere theoretische benaderingen nader verklaard.

De oudste verklaring betreft het bestaan van fiscale illusie. Kiezers misperciëren de intertemporele budgetrestrictie van de overheid in de zin dat ze de

positieve gevolgen van extra uitgaven overschatten ten opzichte van de negatieve gevolgen van extra belastingheffing (op latere termijn). Deze misperceptie kan nog worden versterkt doordat bijvoorbeeld een ingewikkelde belastingstructuur het zicht op de effectieve belastingdruk doet afnemen. Opportunistische beleidsmakers kunnen gebruik maken van deze misperceptie, bijvoorbeeld door extra uitgaven te financieren met een oplopend begrotingstekort, om aldus hun kans op herverkiezing te vergroten. Hieraan gerelateerd is de zogenaamde *political business cycle* literatuur. Deze stroming neemt aan dat er een afruil mogelijk is tussen groei – of werkloosheid – en inflatie. Politici van verschillende politieke kleur kunnen deze afruil gebruiken om meer stemmen te trekken. Meer recente modellen tonen aan dat deze afruil zelfs onder rationele verwachtingen kan optreden als gevolg van informatie-asymmetrieën. De grote verschillen in omvang van begrotingstekorten tussen landen en door de tijd zijn echter minder eenvoudig te verklaren met deze theorieën.

Een tweede oorzaak voor het ontstaan van begrotingstekorten is de strategische interactie tussen opeenvolgende regeringen. Een regering met een bepaalde voorkeur met betrekking tot uitgaven, zal geneigd kunnen zijn om het begrotingstekort op te laten lopen om op die wijze de beleidsruimte van de volgende regering, met een voorkeur voor een ander type uitgaven, te beperken. Een volgend aspect dat een verklaring kan geven voor verschillen in begrotingstekorten heeft betrekking op herverdeling tussen groepen. Naarmate het aantal beleidsmakers groter wordt, is het moeilijker overeenstemming te bereiken over het te voeren beleid. Dit kan leiden tot het kiezen van de gemakkelijkste uitweg in de vorm van een hoger begrotingstekort, zeker in tijden van tegenvallende groei. Dit effect kan worden versterkt door grote ideologische verschillen tussen beleidsmakers. Daaraan gerelateerd is een vierde aspect, intergenerationele herverdeling. Door middel van een hoger begrotingstekort kan er herverdeling van jongeren naar ouderen plaatsvinden. Een vijfde aspect dat een rol kan spelen kan worden geïllustreerd aan de hand van het *common pool* probleem. Bij het nemen van beslissingen over gedecentraliseerde uitgaven, die worden gefinancierd uit centrale middelen, is het waarschijnlijk dat slechts een deel van de kosten wordt afgewogen ten opzichte van de volledige baten. Dit kan leiden tot bijvoorbeeld hogere overdrachten en daarmee tot begrotingstekorten. Een laatste aspect betreft de invloed van begrotingsregels op fiscale uitkomsten. In het algemeen wordt aangenomen dat meer gedecentraliseerde besluitvorming, meer macht van het parlement, minder transparantie van de begroting en meer discretie in de uitvoering van de begroting tot hogere begrotingstekorten kunnen leiden.

De empirische literatuur wordt vervolgens langs twee lijnen besproken. Ten eerste wordt gekeken naar het effect van de stabiliteit en het type regering op begrotingstekorten in met name het OESO gebied. Ten tweede wordt de invloed van verschillende begrotingsregels op begrotingstekorten besproken. Wat met name opvalt is dat veel factoren die in eerste instantie een significante invloed leken te hebben op begrotingstekorten in latere onderzoeken een veel kleinere of helemaal geen significante invloed meer bleken te hebben. De meest recente literatuur geeft aan dat met name de grootte van de regering – in termen van het aantal partijen of het aantal vakministers – en politieke instabiliteit deels verklaren waarom begrotingstekorten tussen landen en door de tijd zoveel verschillen. Begrotingsregels lijken ook een rol te spelen. Deze drie aspecten worden dan ook uitgebreider besproken in de rest van het eerste deel van het proefschrift.

In hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op het effect van de mate van fragmentatie van de overheid op begrotingstekorten. Er wordt gekeken naar het effect van vier verschillende factoren. Ten eerste het effect van de mate van versplintering van de regering, ten tweede de invloed van de verhouding van de regering tot het parlement, ten derde wordt de politieke fragmentatie van de regering nader bestudeerd. Tot slot wordt gekeken naar het effect van de kleur van de regering. Het effect van de mate van versplintering van de regering wordt met behulp van twee verschillende indicatoren geanalyseerd. Ten eerste met een indicator voor het effectieve aantal partijen in een regering. Deze inverse Herfindahl-index corrigeert voor de relatieve omvang van coalitiepartijen. Ten tweede wordt de invloed van het aantal vakministers bekeken. Er wordt verondersteld dat een meer versplinterde regering hogere begrotingstekorten heeft. De verhouding tussen regering en parlement wordt beschouwd aan de hand van drie variabelen, het surplus aan steun voor de regering in het parlement, het effectieve aantal partijen in het parlement en de mate van politieke fragmentatie van het parlement – dat is de variantie van ideologische verschillen in het parlement. De hypothese luidt dat een relatief eensgezind parlement hogere begrotingstekorten kan veroorzaken. Breder steun voor de regering zal de invloed van individuele beleidsmakers verminderen en daarmee tot lagere begrotingstekorten kunnen leiden. De mate van politieke fragmentatie van de regering wordt benaderd door twee indicatoren, politieke fragmentatie van de regering – dat is de variantie van ideologische verschillen in de regering – en een indicator voor de maximale ideologische verschillen in een regering. Een hogere mate van politieke fragmentatie leidt tot hogere begrotingstekorten. Tenslotte wordt gekeken naar het effect van de ideologische positie van de regering. Als wordt aange-

nomen dat linkse regeringen meer uitgeven kan dit ook consequenties hebben voor het begrotingstekort.

Uit de empirische analyse voor 22 OESO-landen over de periode 1972 tot 1996 volgt dat mate van versplintering van de regering een positieve invloed heeft op de omvang van begrotingstekorten. Met name het aantal ministers en in mindere mate ook het (effectieve) aantal partijen in een regering heeft een positieve invloed op de omvang van begrotingstekorten. Met betrekking tot de relatie van de regering tot het parlement speelt met name het effectieve aantal partijen in het parlement een rol, maar deze variabele is sterk gecorreleerd met het aantal partijen in de regering. Regeringen met een bredere steun in het parlement werden met name in de jaren zeventig gekenmerkt door lagere begrotingstekorten. Ook rechtse regeringen werden in de jaren zeventig gekenmerkt door een lager begrotingstekort. De mate van politieke fragmentatie van de regering heeft geen effect op zowel de uitgaven als de inkomsten en daarmee ook geen effect op de omvang van begrotingstekorten. In het algemeen werden hogere begrotingstekorten veroorzaakt door een sterker effect van de politieke variabelen op de uitgaven dan op de belastinginkomsten.

In hoofdstuk 4 wordt het effect van de (gepercipieerde) instabiliteit van een regering op de omvang en ontwikkeling van begrotingstekorten geanalyseerd. Het voornaamste theoretische argument achter het effect van instabiliteit van een regering op de omvang van het begrotingstekort is de beperkte horizon die kort regerende beleidsmakers hebben. Met name in combinatie met strategische interactie tussen opeenvolgende regeringen met grote ideologische verschillen leidt dit tot hogere begrotingstekorten.

De empirische analyse onderscheidt verschillende vormen van politieke instabiliteit. Allereerst wordt de invloed van alle regeringwisselingen onderzocht. Deze variabele heeft geen significante invloed op het begrotingstekort. Vervolgens wordt de analyse herhaald voor slechts significante regeringswisselingen. Wisselingen zijn significant als onder een (effectief) tweepartijstelsel een andere partij aan de macht komt, als er in een meerpartijstelsel een nieuwe coalitie aantreedt, of als er in een presidentieel systeem een president of premier van een nieuwe partij aan de macht komt. Deze variabele heeft echter ook geen significante invloed op de omvang van begrotingstekorten.

Vervolgens wordt gekeken naar het effect van de door beleidsmakers gepercipieerde politieke instabiliteit. Deze variabele geeft een indicatie van de kans dat een regering valt en wordt berekend aan de hand van schattingen met een Probit model met daarin een aantal verklarende economische en politieke vari-

abelen. De op deze manier berekende instabiliteit heeft echter ook geen invloed op de omvang van begrotingstekorten. Verschillende gevoeligheidsanalyses tonen aan dat er echter wel degelijk een invloed is van (gepercipieerde) significante politieke instabiliteit, echter alleen in de jaren zeventig. Er is ook een significante positieve invloed van gepercipieerde significante politieke instabiliteit te constateren als het model, in lijn met de theoretische literatuur, wordt uitgebreid met een indicator van de mate van polarisatie. Samenvattend kan worden geconcludeerd dat er een effect is van politieke instabiliteit op de omvang en ontwikkeling van begrotingstekorten in OESO-landen, maar dat dit effect geringer, minder duidelijk en minder robuust is dan in voorgaande studies is aangetoond.

Hoofdstuk 5 analyseert het effect van begrotingsregels op begrotingstekorten. Begrotingsregels zijn gedefinieerd als de regels die het opstellen, vaststellen en uitvoeren van de begroting omlijnen. Een tweetal methodologische problemen ten aanzien van het effect van deze regels op begrotingstekorten wordt in dit hoofdstuk behandeld.

Ten eerste wordt geanalyseerd welke aspecten van het geheel van begrotingsregels het meest relevant zijn. Allereerst wordt de positie van de minister van financiën beschouwd. In het algemeen wordt aangenomen dat de minister van financiën meer oog heeft voor het algemeen belang dan vakministers. Een sterkere rol voor de minister van financiën kan dan ook positieve gevolgen voor de begrotingsdiscipline hebben. Ten tweede wordt de rol van het parlement in het vaststellen van de begroting beschouwd. Er wordt verondersteld dat meer macht voor het parlement in beslissingen over de begroting een positief effect heeft op het begrotingstekort. Ten derde wordt gekeken naar de aanwezigheid van bindende voorwaarden, constitutioneel dan wel politiek, in het begrotingsproces. Het vierde aspect betreft de mate van transparantie van de begroting. Een meer transparante begroting kan leiden tot meer fiscale terughoudendheid. Een vijfde aspect benadrukt de mate van flexibiliteit die tijdens de uitvoering van begroting in acht kan worden genomen. Meer flexibiliteit in de uitvoering kan leiden tot hogere tekorten. Het laatste aspect betreft de verhouding tot andere lagen van de overheid. Meer autonomie voor lagere overheden kan leiden tot hogere uitgaven en kan aldus een hoger begrotingstekort veroorzaken. De empirische analyse voor een aantal EU-lidstaten toont aan dat met name de positie van het parlement, de aanwezigheid van bindende voorwaarden en de mate van flexibiliteit tijdens de uitvoering een rol spelen als determinanten van de hoogte van het begrotingstekort. De effecten van deze variabelen op budget-

taire uitkomsten zijn wel tamelijk klein.

Een tweede methodologisch probleem in voorgaande studies is de potentiële endogeniteit van begrotingsregels. Het tweede deel van het hoofdstuk analyseert de ontwikkeling van de begrotingsregels in de jaren negentig voor vier verschillende EU-lidstaten, België, Ierland, Italië en Zweden. Aan de hand van de ervaringen in deze landen kan worden geconcludeerd dat met name de afspraken over limieten aan de omvang van staatsschuld en begrotingstekorten in het Verdrag van Maastricht een rol hebben gespeeld. In Zweden zijn vrijwel alle zes hierboven onderscheiden aspecten van de begrotingsregels veranderd. De meest in het oog springende veranderingen traden op ten aanzien van de transparantie van de begroting en de aanwezigheid van bindende voorwaarden. De voornaamste oorzaak van deze wijzigingen vormde de financiële crisis die Zweden aan het begin van de jaren negentig raakte.

De belastingmix

Hoofdstuk 6 analyseert het effect van verschillende representatiesystemen, met daaraan gerelateerde verschillende typen regeringen, op de keuze tussen belastingheffing op arbeids- dan wel kapitaalinkomen. Allereerst wordt een eenvoudig economisch model geanalyseerd waarin heterogene individuen een verschillend belang hechten aan belastingheffing op verschillende produktiefactoren. Individueen worden onderscheiden naar hun verdien capaciteit en hun initieel vermogen. In het model wordt aangenomen dat deze factoren invers gerelateerd zijn. Individueen met een hoge verdien capaciteit ontvangen voornamelijk inkomen uit arbeid, terwijl individuen met een hoger initieel vermogen met name inkomsten uit besparingen genieten. Deze heterogeniteit leidt, met verkiezingen over de hoogte van de belastingen, tot verstoringen. De beslissing over de hoogte van de belastingen op inkomens wordt genomen nadat accumulatie van kapitaal heeft plaatsgevonden. De ex post elasticiteit van belastingheffing op kapitaalinkomen is dan nul. De, minder gefortuneerde, mediane kiezer zal besluiten om alleen belasting te heffen op kapitaalinkomen. Daarmee wordt zijn eigen arbeidsinkomen gespaard. Dit wordt echter verwacht door kapitaalkrachtige individuen. Deze zullen hun besparingen dienovereenkomstig verlagen. Dit heeft negatieve gevolgen voor de welvaart. De mediane kiezer kan dit probleem verhelpen door een beleidsmaker te kiezen die zelf ook over kapitaalinkomen beschikt. Deze beleidsmaker zal niet geneigd zijn om alleen belasting te heffen op kapitaalinkomen.

In het kader van dit model wordt vervolgens naar de invloed van twee ver-

schillende, gestileerde, politieke stelsels gekeken, een twee-partijen stelsel en een coalitiestelsel. Door deze constellatie wordt niet het beleid dat wordt geprefereerd door de mediane kiezer uitgevoerd, maar spelen ideologische verschillen tussen partijen een rol. De grotere onzekerheid met betrekking tot de uitkomst van de verkiezingen in het coalitiestelsel, gecombineerd met de mogelijk extremere beleidsuitkomsten, zorgt voor een negatief effect op kapitaalaccumulatie en daarmee tot een lagere welvaart. Naarmate de exogene schok in de voorkeuren van kiezers groter wordt, bijvoorbeeld als gevolg van onduidelijkheid over de positie van partijen, neemt de onzekerheid over de ideologische positie van de regering af. Dit compenseert de negatieve gevolgen van een meer ideologisch gekleurd beleid. Dit kan welvaartsverhogend werken.

Hoofdstuk 7 behandelt een empirisch onderzoek naar de effecten van verschillende politieke en institutionele aspecten op de belastingmix in een groot aantal OESO-landen over de periode 1965 tot 1995. Drie verschillende indicatoren worden gebruikt als indicatie van de belastingmix, de verhouding van inkomstenbelasting, sociale zekerheidsbijdragen en belastingen op goederen en consumptie, tot het bruto binnenlands produkt (BBP). Met deze belastingen wordt ongeveer 85% van de totale belastingontvangsten in OESO-landen binnengehaald. Een drietal hypothesen wordt getest. Ten eerste wordt getest of een hoger niveau van belastingen betekent dat er veel indirecte belastingen worden geheven. In het algemeen wordt aangenomen dat indirecte belastingen minder zichtbaar zijn. Een tweede hypothese betreft de invloed van de politieke kleur van de regering. Veelal wordt aangenomen dat linkse regeringen meer uitgeven. De hypothese dat linkse regeringen meer belasting heffen, wordt nader uitgesplitst in het effect op directe en indirecte belastingen. Hogere uitgaven kunnen worden gefinancierd uit hogere indirecte belastingen, voornamelijk omdat deze minder zichtbaar zijn. Echter, indirecte belastingen worden over het algemeen als regressief beschouwd. Herverdelingsargumenten kunnen dus aanleiding zijn om meer directe (progressieve) belastingen te heffen. Een laatste hypothese betreft het beleid dat instabiele regeringen voeren. Het argument is dat instabiele regeringen een kortere horizon hebben dan stabiele regeringen. Dit kan vertaald worden in een tragere reactie op ongunstige economische ontwikkelingen. Dit leidt tot de hypothese dat instabiele regeringen meer belasting heffen en dat ze dit doen door meer indirecte belastingen te heffen.

De empirische analyse toont aan dat het effect van de politieke variabelen op het totale niveau van de belastingdruk en de belastingmix tamelijk beperkt is. In het algemeen kan worden geconcludeerd dat een hoger niveau van belastingen

betekent dat er meer indirecte belastingen worden geheven. Voor zover de gehele periode wordt bekeken, kan worden geconcludeerd dat linkse regeringen zich niet anders gedragen dan rechtse. Als de steekproef wordt onderverdeeld in kortere subperioden, kan worden geconcludeerd dat linkse regeringen meer belasting hieven in de periode eind jaren zestig, begin jaren zeventig. Instabiele regeringen – in termen van grote coalitieregeringen of regeringen met een korte overlevingstijd – hadden over het algemeen ook een hogere totale belastingratio. Met betrekking tot de belastingmix kan worden geconcludeerd dat het effect van de politieke variabelen gering is. Er is enige indicatie dat rechtse regeringen relatief meer directe belastingen hieven in jaren zestig en zeventig.

Hoofdstuk 8 behandelt de constructie van zogenaamde belastingratios. Belastingratios zijn indicatoren van belastingdruk op een bepaalde factor, bijvoorbeeld de verhouding van de totale belasting op arbeidsinkomen (inclusief sociale zekerheidsbijdragen van werknemers en werkgevers) ten opzichte van de totale kosten van de factor arbeid voor de werkgever. Ten opzichte van conventionele indicatoren van belastingdruk, zoals bijvoorbeeld de verhouding tussen de opbrengsten van een bepaalde categorie belastingen tot het BBP, hebben deze indicatoren verschillende voordelen. De belangrijkste zijn dat belastingratios een indicatie geven van de ex post belastingdruk, relatief eenvoudig te berekenen zijn en internationaal goed vergelijkbaar zijn. Een nadeel van de macro-economische belastingratios is de grote mate van abstractie ten opzichte van bijvoorbeeld micro-economische indicatoren van (marginale) belastingdruk.

De bestaande methodologie voor de constructie van deze indicatoren wordt uitvoerig behandeld. Er kleven belangrijke nadelen aan deze methodologie. De voornaamste kritiekpunten betreffen de aansluitingsproblemen tussen de belastingcategorieën die worden onderscheiden in de *Revenue Statistics* van de OESO en de macro-economische grootheden die worden onderscheiden in de Nationale Rekeningen. Een voorbeeld hiervan is de opsplitsing van opbrengsten van de inkomstenbelasting tussen heffingen op de inkomens van de factoren arbeid en kapitaal en heffingen op het inkomen van zelfstandigen dat weer is samengesteld uit een combinatie van inkomen uit arbeid en kapitaal. Verder is de keuze voor de juiste noemer van de belastingratio belangrijk.

Aan de hand van nieuwe berekeningen van belastingratios op arbeidsinkomen, kapitaalinkomen en consumptie, voor een aantal EU-lidstaten, kan worden geconcludeerd dat er significante verschillen tussen de originele belastingratios en onze nieuwe berekeningen zijn. De trend is over het algemeen redelijk goed vergelijkbaar, maar er zijn grote verschillen in niveaus. Tenslotte wordt aan de

hand van een analyse, die sterke overeenkomsten vertoont met die uit hoofdstuk 7, het effect van verschillende politieke en institutionele factoren op deze ratios bekeken. Vrijwel alle politieke variabelen die worden bekeken hebben geen noemenswaardig effect. Er is enige indicatie dat het aantal ministers in een regering een negatieve invloed heeft op de omvang van de belastingratio op arbeidsinkomen, maar dit effect is niet robuust. Gezien het beperkte aantal observaties mogen hier echter geen al te harde conclusies aan worden ontleend.

Hoofdstuk 9 sluit het proefschrift af met een samenvatting en een aantal algemene observaties. Ten aanzien van de invloed van politieke en institutionele variabelen op de omvang en ontwikkeling van begrotingstekorten kan worden geconcludeerd dat de voornaamste factoren die van invloed zijn betrekking hebben op het aantal actoren in de besluitvorming – het aantal ministers en het aantal partijen in een regering – en op een aantal begrotingsregels – welke bindende voorwaarden zijn aanwezig, is er ruimte voor discretie in de uitvoering van de begroting en hoe sterk is de rol van het parlement in de besluitvorming. Verder blijkt uit de analyse dat een aantal politieke en institutionele factoren die een significante invloed op begrotingstekorten leek te hebben, na wat aanpassingen niet meer de toegeschreven invloed heeft. Dit kan deels worden verklaard uit het gebruik van andere (economische) data en uit verschillen in de groep van landen en de bestudeerde tijdsperiode.

De invloed van politieke en institutionele factoren op de belastingmix is zeer beperkt. De effecten die gevonden worden, zijn beperkt in omvang en veelal gevoelig voor de omvang van de steekproef. Meer in het algemeen kan worden geconcludeerd dat verschillende politieke en institutionele factoren met name in de jaren zeventig een rol hebben gespeeld in de vormgeving van het begrotingsbeleid.